

GREEN PLANTATIONS OF KYIV PARKS AND PUBLIC GARDENS: PROBLEM OF TERMINOLOGICAL NOMINATION

I. V. Vakulyk, O. V. Shynkaruk

Abstract. *There has been found out that modern Kyiv greenery includes green plantations of tree, shrub and grassy plants of general, limited and special purpose that, despite the functional diversity of the flora, play the role of an important segment of recreation in the society and are focused on mutual attraction between the society and natural environment. The variety of shapes, colors, and invoices of green plantations is not only the decorative properties of plants that create a single ensemble, but also carry out planning appointments in the city's engineering aesthetics (fire- or mud-resistant, snow-storing, landslide, etc.), participate in the process of gas exchange and sound insulation, affecting the microclimate, thermal and wind conditions, humidity, and contribute to the formation of a positive psychological state of personality.*

The conducted analysis of the aggregate characteristics of tree species has confirmed the hypothesis that it is necessary to clarify the definition of the concept of green plantings. Following the classification of terms as a lexical unit of language for special needs and taking into account their nominative, signifying, and cognitive functions, we suggest considering green plantations as locally oriented, intended for all classes of the population that compositionally fill the space of recreational zones and can be freely used for the purpose of recreation. Therefore, in the lexical-semantic system of trees and shrubs names the stated terminology unit acts as a hyperonym towards grass, shrub and tree plants.

As a result of the linguistic description of the green plantations of Kyiv parks and public gardens, there has arisen another problem of the terminological nomination – valuable tree species. The lack of a descriptor of “valuable species” complicates the search for the necessary information in systems of artificial intelligence. Therefore, in the scientific discourse, the verbalization of the linguistic unit segment is devoid of coding, resulting in misunderstandings at the “consumer level” – this term combination is considered only in the context of the introduction of plants. Consequently, the lack of “valuable species” definition does not serve the benefit of the term: it complicates the theoretical explanation of the concept, leads to ambiguity, and theoretical confusion.

Keywords: *linguistic description, terminological nomination, green plantations, valuable species, questionnaire-diagnostics*

УДК 811.16.2'374

СУЧАСНА ТЕРМІНОГРАФІЯ, ЇЇ ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ І ПРОБЛЕМАТИКА

О.В. ІВАНОВА, кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: ok.ko176@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1439-7996

Анотація. *Незважаючи на те, що останнім часом в Україні публікується величезна кількість термінологічних словників, але за дослідженнями лексикографів проблемою є те, що названі словники не завжди достатньою мірою аргументовані й концептуалізовані з точки зору теорії лексикографії. А отже, це питання досить гостро стоїть у сучасному мовознавстві, тому що без теоретичного обґрунтування навряд чи укладаються якісні словники. Тож автор*

ставить за мету розкрити основні теоретичні положення термінографії й висвітлити загальноприйняті методологічні вимоги до укладання обґрунтованих і якісних термінологічних словників. У статті проаналізовано стан вирішення проблеми укладання термінологічних словників і роботу створених термінологічних товариств. Розкрито поняття «термінів» як об'єктів термінографії, визначено ключові проблеми їх галузевого розподілу. При всій відмінності й багатогранності сучасних галузей наукового знання й властивих їм понять існує низка спільних ознак, що визначають сутність терміна як особливої мовної одиниці. Охарактеризовано шляхи взаємодії і способи фіксації загальнонавчальної і термінологічної лексики в словниках. Зазначено проблеми укладання термінологічного словника і шляхи їх подолання. Перспективами досліджень визначено єдині вимоги і принципи побудови системи комп'ютеризованих термінологічних словників усіх галузей науки.

Ключові слова: термінографія, термін, термінологічний словник, вимоги, галузь знань

Актуальність. Відомо, що словниковий склад мови активно поповнюється саме за рахунок термінологічної лексики. За підрахунками вітчизняних та зарубіжних учених, понад 90 % нових слів, що з'являються нині в сучасних європейських мовах, належить до спеціальної (термінологічної) лексики. Як результат мовного збагачення термінологічною лексикою – потреба у постійному виданні нових термінологічних словників. Адже без словників неможливі наукові дослідження в математиці, біології, хімії, медицині, культурології, інформатиці тощо, словники визнаються основними, програмними джерелами багатьох наукових дисциплін.

Однак проблемою є те, що названі словники не завжди достатньою мірою аргументовані й концептуалізовані з точки зору теорії лексикографії. На наш погляд, таке питання досить гостро стоїть перед сучасною лексикографією, тому що без теоретичного обґрунтування навряд чи укладаються якісні словники.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним поясненням термінографії та її основних засад займалися й продовжують займатися відомі вітчизняні лексикографи: В. Дубічинський, Л. Симоненко, Л. Полюга, а також лінгвісти: В. Бялик, Т. Кияк, В. Іващенко, М. Комова, І Кочан, А. Ткач, В. Шинкарук [8] та інші. На думку В. Дубічинського «на жаль, практична термінографія випереджає теоретичну, що загалом є негативним, але об'єктивним явищем. Це випередження утруднює, але конче потребує, вироблення єдиної державної програми укладання термінологічних словників та термінотворчої діяльності взагалі» [2].

У Харкові сьогодні активно діє Термінологічний центр НДПІАСУтрансгаз, який уклав тримовні тлумачні словники для потреб галузі і створив Єдину термінологічну базу даних (ЄТБД), що містить близько 26.000 українських термінів, їх російські та англійські відповідники, а також тлумачення українською та російською мовами.

У 2016 році Т. Кияк створив Українське термінографічне товариство, основною метою якого стало: а) для кожної царини науки й техніки розробити або вдосконалити цілісну термінологічну систему, забезпечивши фахівців зручним та оперативним доступом до неї засобами Інтернету. Для забезпечення цієї системи укласти на єдиних методологічних засадах серію одно-, дво- і багатомовних словників із різних галузей знань, передусім із передових сучасних технологій, на основі яких формуватимуться терміносистеми для проектування та розроблення

національних стандартів на терміни та визначення понять; б) створити багаторівневу систему термінологічного експортування нормативних документів, підручників, навчальних посібників та словників, що поліпшила б якість фахових текстів, забезпечила системність, поняттєву узгодженість, однозначне розуміння викладених положень на основі усталеної та стандартизованої термінології; в) визначити орган координування термінологічної роботи.

Тож усі науковці єдині в думці, що термінографія потребує створення єдиної установи, що уніфікували б українську наукову термінологію кожної галузі знань і координували б вихід термінологічних словників, перевіряючи їхню якість, актуальність і відповідність теоретичним термінографічним вимогам.

Метою статті є висвітлення основних теоретичних положень термінографії й загальноприйнятих методологічних вимог до укладання обґрунтованих і якісних термінологічних словників.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

1. Здійснити аналіз проблемних питань термінографії.
2. Визначити шляхи розв'язання проблем термінографії.
3. З'ясувати основні ознаки терміна та його віднесеність до того чи іншого словника.
4. Запропонувати методологічні вимоги до укладання термінографічного словника.

Матеріали і методи дослідження. Літературна мова, окрім загальноповжитої, має численні підмови, що задовольняють потреби спілкування людей у різноманітних сферах. Однією із таких підмов є наукова мова (інші назви: мова науки й техніки, фахова мова), найголовнішу частину якої становить термінологія.

Термінологія може виконувати свої основні функції: позначати наукові поняття й задовольняти потреби спілкування фахівців у тому випадку, якщо вона буде загальноприйнята, унормована, відповідатиме вимогам до термінів.

Термін є елементом певної термінологічної системи, що належить до певної галузі науки, техніки, виробництва, концептуальний зміст терміна визначається його місцем у терміносистемі. Кожен термін має свою дефініцію (точне наукове визначення) разом з іншими термінами тієї ж галузі знань. Терміни, на відміну від загальноповжених слів, усередині свого термінологічного поля, як правило, однозначні. Одне й те ж саме слово може бути терміном різних галузей знань, тобто вступати в омонімічні відношення. Терміни протиставлені загальній лексиці тим, що вони пов'язані з певною науковою концепцією: у терміні відбиваються результати наукових досліджень й їхнє теоретичне осмислення [5, с.137].

При всій відмінності й багатогранності сучасних галузей наукового знання й властивих їм понять існує низка спільних ознак, що визначають сутність терміна як особливої мовної одиниці. Отже, основними ознаками терміна є: 1) наявність дефініції; 2) системність. Кожний термін входить до певної терміносистеми, у якій він має термінологічне значення. За межами своєї терміносистеми термін може мати зовсім інше значення, так економічний термін «ножиці цін» має значення «розбіжності рівнів і динаміка цін у сфері міжнародної торгівлі на окремі групи товарів», що абсолютно не схоже зі значенням загальноповжитого слова «ножиці»; 3) точність. Термін повинен якомога повніше й точніше передавати сутність поняття, що він позначає: поверхневий іригаційний стік, короткотерміновий кредит, кредитор тощо. Неточний термін може бути джерелом непорозуміння між фахівцями. Оскільки нові поняття сучасної науки досить складні, то для точного їхнього називання використовують багатослівні терміни,

наприклад: міжнародна фінансово-господарська операція, інфільтраційне живлення приканального купола підґрунтових вод поливними водами; 4) однозначність терміна в межах своєї терміносистеми [4, с.140].

Додатково термінознавці називають ще й такі ознаки термінів: нейтральність, відсутність емоційно-експресивного забарвлення; відсутність синонімів; інтернаціональний характер, що полегшує спілкування з іноземними фахівцями і відповідність термінології міжнародним стандартам (ISO, ICAO, МСФЗ, ГОСТ та інші); стислість (по можливості утворювати стислі терміни, щоб були зручними для користування, але при цьому не втрачалася їхня сутність); здатність утворювати похідні, наприклад: зрошення – зрошування – зрошувальний – зрошувач.

Отже, у науковій літературі терміни репрезентують інформацію про наукові поняття в певній галузі. Наявність у різних словниках спільних понять (а це, переважним чином, ключові загальнонаукові та загальнотехнічні поняття) та їхніх єдиних тлумачень забезпечує системність у визначенні понять, що входять до складу різних словників, і в доборі для них термінів українською й іноземними мовами.

Термінографія є однією з найважливіших видів людської діяльності в галузі термінології, завданням якої є систематизація, упорядкування й уніфікація наукової термінології [4, с. 138].

Значення термінографії в сучасному світі важко переоцінити. Незважаючи на те, що розвиток терміносистеми випереджає досягнення термінографії, кожен день публікується один спеціальний словник у світі. Українська лінгвістика останніх років усе більше уваги приділяє проблемам творення, функціонування й уніфікації спеціальних термінів, адже стандартизація мови науки з часів незалежності України стала необхідністю. Із 1992 р. працює Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології. Українське термінологічне товариство створене у 2000 р., координує співпрацю з товариствами Європи з метою обміну термінологічною інформацією. Але все ще залишається потреба створення асоціації українських термінологів, яка б могла координувати роботу термінологічних центрів і товариств, вирішувати проблеми сучасної термінографії й здійснювати пропоновану державну програму термінографічної діяльності.

В. Дубічинський серед основних проблем сучасної теорії термінографії вбачає:

- розробку методологічних принципів створення термінологічних словників;
- створення науково обґрунтованої типології спеціальних словників;
- розробку інваріантного проекту словника для опису різних спеціальних прошарків лексики;
- визначення основних параметрів термінологічних словників;
- підготовку принципових вимог до термінографічних творів;
- дослідження макро- і мікроструктури словника;
- аналіз шляхів відбору термінів до термінологічного словника;
- установлення основних прийомів опису термінів;
- застосування комп'ютеризації в створенні термінологічних словників [3, с.148].

Ураховуючи приналежність термінологічної лексики до трьох із прошарків, виділяють три види якісно відмінних словників:

- 1) загальнонаукові й загальнотехнічні;
- 2) галузеві термінологічні словники;
- 3) вузькогалузеві словники.

Окрім того, термінологічні словники бувають різних типів і призначення: – за кількістю поданих мов – одно-, дво- і багатомовні; – за наявністю і принципом тлумачення термінів (енциклопедії, тлумачні та перекладні словники термінів; - тлумачні з елементами етимології; - за повнотою представленої термінології – повні й короткі [2].

Існують різні точки зору на внесення термінів до загальномовних словників (тлумачних чи перекладних). Одні дослідники вважають недоречним уведення термінів до загальних словників, пояснюючи це вузьким колом користувачів спеціальних слів і, відповідно, низькою частотністю їхнього використання; інші ж наполягають на уведенні спеціальних слів, аргументуючи це потребою відповідності словників сучасному стану мови й універсалізацією загальномовних словників.

Узагальнивши погляди дослідників на проблему добору спеціальної лексики до реєстру сучасних загальномовних лексикографічних праць, Л.Симоненко виділяє такі основні критерії введення термінів до загальномовних словників: суспільна роль термінів, загальноприйнятність і поширення в лексичній системі мови, комунікативна значущість терміна [7, с.222].

Основною ж проблемою термінографії Л. Симоненко вважає відсутність єдиних методологічних засад укладання термінологічних словників. У виданих словниках, наголошує дослідниця, спостерігається безсистемний набір термінів, відсутність чітко окреслених меж відповідних терміносистем, порушення норм чинного правопису через відсутність єдиного централізованого наукового органу, який би був координатором термінографічної роботи і забезпечив розв'язання суто лексикографічних проблем: напрацювання єдиних вимог до реєстру словника, відображення лексико-семантичних відношень, питання еквівалентності в мові перекладу, граматичної та семантичної характеристики термінів [6, с.7].

Зважаючи на зазначені вище проблеми, що існують у термінографії, науковцями визначено такі вимоги до термінологічних словників:

- усебічне охоплення спеціальної лексики вибіркової предметної галузі;
- наявність необхідної інформації про спеціальні лексичні одиниці;
- відсутність зайвої інформації, що збільшує обсяг словника й ускладнює пошук необхідної інформації;
- уніфікація композиції й апарату посилань однотипних словників для полегшення користувачам переходу від одного словника до іншого;
- максимальна гармонія між усіма елементами методичної установки і композиції словника [1, с.50].

Результати дослідження та їх обговорення. Ураховуючи теоретичні й методологічні відомості сучасної термінографії, можна виділити такі проблеми укладання термінологічного словника, що потребують наукового обговорення й вирішення:

1. Зловживання іншомовними запозиченнями.
2. Діалектні слова на позначення термінів.
3. Подача у перекладних словниках відповідників не засвідчених жодним словником.
4. Беззастережне відновлення термінології.

Тож на обговорення Термінологічного товариства виносяться такі нагальні питання:

- систематизація та унормування терміносистеми різних галузей науки з орієнтацією на норми української мови, її власні лексичні та словотворчі ресурси, а також урахування світового досвіду;

- створення термінологічних стандартів, проведення незалежної експертизи вже створених стандартів;
- організація на наукових засадах термінологічних досліджень із подальшим створенням якісних термінологічних словників;
- удосконалення методологічних засад формування терміносистем,
- встановлення та підтримка контактів із міжнародними термінологічними центрами.

Таким чином, усі, хто залучений до укладання термінологічних словників (як лексикографи-фахівці, так і науковці різних галузей знань), мають керуватися єдиною науковою концепцією створення термінологічних словників, використовуючи широку комп'ютеризацію термінографічної праці з подальшим створенням машинного фонду української термінології, електронно-словникових комплексів різних галузей науки.

Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо в єдиних вимогах і принципах побудови системи комп'ютеризованих термінологічних словників усіх галузей науки.

Список використаних джерел

1. Гринёв С.В. Введение в терминологическую лексикографию: Учебное пособие [Текст] / С.В. Гринёв. – М., 1986. – 103 с.
2. Дубичинський В.В. Організація термінографічної праці в Україні [Текст] / В. Дубичинський / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk402/TK_wisnyk402_dubichyns%27kyj.htm
3. Дубичинський В.В. Терминографическая проблематика [Текст] / В.В. Дубичинский // Сучасні проблеми термінології та термінографії: Тези доп. між нар. наук. конф. – Київ, 2000. – С. 6-7.
4. Іванова О.В. Основи укладання галузевих глосаріїв [Текст]. Курс лекцій: навч. посіб. / О.В. Іванова. – К.: ЦП «Компринт», 2016. – 220 с.
5. Ivanova O.V. Key tasks and prospects of Terminography [Text]/ O.V. Ivanova // Молодий вчений. - № 11 (14), 2014. – С. 136-139.
6. Симоненко Л. Актуальні проблеми сучасного українського термінознавства [Текст] / Л. Симоненко // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. [відп.ред. проф. Л.О. Симоненко]. – К. : КНЕУ, 2009. – Вип. VIII. – С. 9-15.
7. Симоненко Л. О. Термін у загальномовних словниках [Текст] / Л.О. Симоненко // Українська і слов'янська тлумачна і перекладна лексикографія. Леоніду Сидоровичу Паламарчукові: науковий збірник. – Київ, 2013. – С.220-226.
8. Ткач, А. В. Словотвірна ідентичність української термінології : монографія [Текст] / Алла Ткач, Василь Шинкарук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 200 с.

References

1. Hrynёv S.V. (1986). Vvedenye v termynolohycheskuyu leksykohrafyyu: Uchebnoe posobyе. [Introduction into terminographical lexicography]. Moscow, Russia: Science, 103.
2. Dubichyns'kyi V.V. (2000). Orhanizatsiya terminohrafichnoyi pratsi v Ukrayini [Electronic resource]. [Organization of terminographical work in Ukraine] Rezhym dostupu [Access Mode]: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk402/TK_wisnyk402_dubichyns%27kyj.htm
3. Dubichyns'kyi V.V. (2000). Termynohrafycheskaya problematyka [Terminographical problematics] // Suchasni problemy terminolohiyi ta terminohrafiyi

[Modern problems of Terminology and Terminography] Tezy dop. mizh nar. nauk. Konf [200 Annual International Conference]. Kyiv, Ukraine, 6-7.

4. Ivanova O.V. (2016). Osnovy ukladannya haluzevykh hlosariyiv [Basis of Lexicography]. Kurs lektsiy [Lecture course]. Kyiv: TsP «Kompynt», 228.

5. Ivanova O.V. Key tasks and prospects of Terminography Molodyy vchenyy [Young Scientist], 11 (14), 136-139.

6. Symonenko L. ed. (2009). Aktual'ni problemy suchasnoho ukrayins'koho terminoznavstva [Current problems of modern Ukrainian Terminography]. Ukrayins'ka terminolohiya i suchasnist' [Ukrainian Terminology and Modernity]. Proceedings. Kyiv : KNEU, VIII, 9-15.

7. Symonenko L. O. (2013) Termin u zahal'nomovnykh slovnykakh [Term in nontechnical dictionaries]. Ukrayins'ka i slov'yans'ka tlumachna i perekladna leksykohrafiya. Leonidu Sydorovychu Palamarchukovi [Ukrainian and Slavic explanatory and translational Lexicography. Devoted to Leonid Sydorovych Palamarchuk]. Proceedings. Kyiv, 220-226.

8. Tkach, A. V., Shynkaruk V.D. (2010) Slovtvirna identychnist ukraïnskoï terminolohii: monohrafiia [The word-forming identity of Ukrainian terminology]. – Chernivtsi : Chernivetsi National university, 200.

СОВРЕМЕННАЯ ТЕРМИНОГРАФИЯ, ЕЁ ОСНОВНЫЕ ЗАДАЧИ И ПРОБЛЕМАТИКА

Иванова О.В.

Аннотация. *Невзирая на то, что в последнее время в Украине издается огромное количество терминологических словарей, по исследованиям лексикографов проблема в том, что названные словари не всегда в достаточной степени аргументированы и концептуализированы с точки зрения лексикографии. Поэтому этот вопрос очень остро стоит в современной лингвистике, поскольку без теоретического обоснования вряд ли составляются качественные словари. Автор ставит своей целью раскрыть основные теоретические данные о терминографии и изложить общепринятые методологические требования к составлению обоснованных и качественных терминологических словарей.*

Проанализировано, на каком этапе находится решение данной проблемы и работу созданных терминологических сообществ. Раскрыто понятие «терминов» как объектов терминографии, определены ключевые проблемы их отраслевого распределения. При всем отличии и многогранности современных отраслей научных знаний и свойственных им понятий, существует ряд общих характерных признаков, которые определяют сущность термина как особой языковой единицы. Описаны пути взаимодействия и способы фиксации общей и терминологической лексики в словарях. Очерчены проблемы составления терминологического словаря и пути их преодоления. Перспективами исследований определены единые требования и принципы построения системы компьютеризированных терминологических словарей всех отраслей науки.

Ключевые слова: *терминография, термин, терминологический словарь, требования, отрасль знаний*

MODERN TERMINOGRAPHY, ITS MAIN TASKS AND PROBLEMATICS

O. V. Ivanova

Abstract. *Scientific and technological progress is predetermined by the intensive development of science and technology, which brings noticeable changes in the different areas of knowledge. More than 90 % of new words in languages are the terms. There is a need in the publication of new terminological dictionaries. The dictionaries are considered to be the main programme resources of many scientific subjects. However, the problem is that mentioned dictionaries do not meet the requirements of theoretical lexicography; some of them are not reasonable and conceptualized.*

There is much tension around the issue of theoretical substantiation, because it is impossible to compile qualitative terminological dictionary irrespective of the theoretical basis of lexicography. There are some Terminological centres and associations in Kharkiv and Kyiv which define common task: creation of single supervisory union which unifies Ukrainian scientific terminology of each subject area and coordinates terminological dictionaries' publications, checking their quality, actuality and correspondence to theoretical terminological requirements. The aim of the article is to represent theoretical framework of terminography and generally accepted methodological requirements to the compiling of qualitative and reasonable terminological dictionaries. Terminography is one of the most important human activities in the branch of terminology, which aims are to systematize, organize and unify scientific terminology. Key challenges of the modern terminographical theory are: the development of methodological principles of the terminological dictionaries; the formation of scientifically grounded typology of special dictionaries; the development of invariant project of the dictionary for the description of different special layers of the vocabulary; the determination of basic parameters of terminology dictionaries; preparation of principle requirements to terminographical works; the study of macro- and microstructure of the dictionary; analysis of the ways of selection of the terminological dictionary; the establishment of basis receptions of terms' description; the computer use in creating terminological dictionaries.

Modern published terminological dictionaries have some weak points: random terms set; absence of distinct limits of correspondent term systems; deviance of orthography. The solution of these problems is in organization of a single Terminography Union which creates the unified registry to a dictionary, including reflection of lexical and semantic relations, develops the question of equivalence in translation of these terms and gives their grammatical and semantic characteristics. Taking into account the above mentioned problems of therminography, the scientists define the following requirements to the terminological dictionaries: in-depth coverage of special lexis of the elective branch; availability of the necessary information about special lexical units; lack of the unnecessary information which increases the volume of the dictionary and complicates the search for the necessary information; unification of the composition and references of similar dictionaries to facilitate users from switching from one vocabulary to another; maximum harmony between all the elements of the methodological setting and the composition of the dictionary.

Keywords: *Terminography, term, terminological dictionary, requirements, branch of knowledge*